

Не меншую цікавасць выклікаюць і тыя фразеалагізмы, якія вядомы і сучаснай беларускай мове. Як правіла, яны перажылі пэўныя фанетыка-марфалагічныя змены, аднак лёгка пазнавальныя. Напрыклад, *ветромъ горожонъ* (Антырыз., 389); *маючы руце добре на-мазаные* (Антырыз., 253); *лелей у свою маньтыку смотреть* (Антырыз., 386); *у ноту догажуютъ* (Антырыз., 213); *гра идетъ* (Антырыз., 204) і інш.

Літаратура

1. *Беларускае мовазнаўства: Бібліяр. паказ.* (1986 – 1991). Склад. А. У. Карпіншэўская, А. У. Трацяцкава; навук. рэд. В. П. Русак. – Мінск: Бел. навука, 2004. – 484 с.
2. *Большой немецко-русский словарь. 9-е изд.* – М.: Русский язык, 2002. – 1040 с.
3. Булыга, А. М. *Словник ініцыяльных слоў. Актуальная лексіка.* / А. М. Булыга. – Мінск: ТД «Харвест», 2005. – 336 с.
4. Гессен, Д. *Большой польско-русский словарь: В 2-х т.* / Д. Гессен, Р. Стыпула – Москва-Варшава: Русский язык – Веда Новинств, 1979.
5. *Гістарычны слоўнік беларускай мовы: Вып. 1 – 26.*
6. *Гістарычны слоўнік беларуска-польскай фразеалагічнай слоўварь: В 2 т.* / К. М. Голушыца – Мінск: Эканомпресс, 2004.
7. *Deutsch-russisches phraseologisches Wörterbuch.* – М.: Русский язык, 1975.
8. *[Нотей Іванціў]. Антырызисць... // Русская историческая библиотека.* – Т. 19. – Ст. 477–492.
9. *Свістунюва, М. І. Прыказкі ў старабеларускіх налемічных творках // Фалькларыстычныя даследаванні. Каліжэст. Тыялопя. Сувязі: зб. арт. Вып. 3 / пад. нав. рэд. Т. А. Марозавой, В. В. Прыемка / М. І. Свістунюва.* – Мінск: Беспрэрым, 2006. – С. 117–123.
10. *Словарь русского языка XI–XVII вв.* – Вып. 9. – М.: Наука, 1982. – 358 с.

В. А. Служэнка (Мінск)

ДА ПЫТАННЯ АБ ПАХОДЖАННІ МІКРАТАПОНІМА ЛАДАВА

Сярод мікратапонімаў вёскі Казялужка Хойніцкага раёна вылучаецца *Ладава* – ‘сенажаць’ каля мястэчка. На жаль, самі жыхары не змаглі палумачыць яго паходжанне. Верагодна, што гэта слова ўзыходзіць да геаграфічнага тэрміна «*ляда*».

Па звестках М. Талстога, гэты тэрмін на Заходнім Палессі сустракаецца нячаста, а на Усходнім яго значэнне «дзялянка высечанага лесу пад поле» мае абагульнены характар. Да гэтага пытання звяртаўся і К. Машынскі, які адзначае, што ў былых Мазырскім і Рэчыцкім паветах «*лядо*» мае значэнне «сухое месца сярод балота (ostrow), дзе любіць расці сасна; сасновы лес». Варта адзначыць, што ў ваколіцах вёскі Казялужка пераважаюць менавіта сасновыя лясы. Для параўнання можна прывесці ровенскае «*лядова (лядовата)*», значэнне якога «сасна, смалістая хваіна; стрыжань хваіны ці яліны». Магчыма, што на месцы сённяшняй сенажці сапраўды быў сасновы бор.

Мікратапонім *Ладава* можа ўзыходзіць і да польскага *lada* «ноў, новіна». Калі сапраўды гэты ўчастак ачысцілі ад сасновага

лесу, то ён лічыўся новым у параўнанні з астатнімі. Калі ўзяць гэскае *lada* ‘агульная паша’, то не выключана, што гэтае месца маглі выкарыстоўваць і для выпасу жывёлы. З вышэй сказанага вынікае, што словы з каранем **ledo* ў славян мелі значэнне ‘месца, надзел зямлі, прыгодны для выкарыстання, але не апрацаваны, цапна».

Нельга пакінуць па-за ўвагай і сувязь назвы *Ладава* са словамі «*лада*» і «*ладаваць*». Згодна з этымалагічным слоўнікам беларускай мовы, «*лада*» – гэта «прыгатаванне (рэгіянальнае ўтварэнне ад «*ладзіць*», што значыць рыхтаваць)», а «*ладаваць*» – прыводзіць у парадак, рыхтаваць. Адсюль: *Ладава* – гэта тое, што падрыхтавалі, прывядлі ў парадак, ачысцілі ад лесу;

параўн. 3 укр. «*ладувати*» – «рыхтаваць, прыстасоўваць». Та-кім чынам, *Ладава* – гэта падрыхтаваная да выкарыстання зямля.

Ёсць і іншае значэнне дзеяслова «*ладаваць*» – складаваць. У старабеларускай мове «*ладовати*» мела значэнне «грузіць, нагужаць». У сваю чаргу ў нашу мову гэтае слова прыйшло са старапольскай мовы, дзе *ładować* мела значэнне «накладваць, нагужаць». Калі прытрымлівацца гэтай думкі, то *Ладава* – гэта месца, на якім грузілі, магчыма, ладалі тое ж сена.

Што датычыцца дзеяслова *ладаваць*, то ў мясцовай гаворцы форма ято крыху змянілася, але ўжываецца яно ў гэтых жа значэннях: ‘паладзіць яблык, сена’, што значыць ‘пазбіраць яблык, прывесці сена; уладкавацца, прыладзіць, давесці да ладу».

Калі ж разглядаць *Ладава* як субстантыўваны прыметнік, то ўзнікае некалькі варыянтаў яго ўтварэння. Па-першае, як вытворнае слова ад уласнага імя Лад. Магчыма, так называлі аднаго з жыхароў вёскі. Спачатку мікратапонім меў складаную форму ‘*Ладава сенажаць*’, пазней назоўнік страціўся, а прыметнік субстантыўваўся.

Па-другое, матыючай асновай мог стаць і назоўнік, значэнне якога ‘няшчасце, няўдача’. Гэта слова роднасае з рускім *ляд*, што значыць «д’ябал, нячысцік», якое выводзяць з *ледачий* «нічога не варты» або з польск. *ładasy* (*ładasy*) «д’ябал». Беларускае *ляд* з ‘я’-ляецца працягам праславянскага **led* «д’ябал», які названы так паводле яго месца знаходжання – на лядах, параўн. хлєўнік, балотнік. Верагодна, што *Ладава* лічылі дрэнным месцам, дзе нешта здарылася ці была неўрадлівая зямля, або на гэтым месцы жыў нячысцік.

У мікратапоніме *Ладава* маглі адлюстраваліся і асаблівасці расліннасці гэтага месца: ад назвы *мышыны ляд* (мышыны гарошак).

Можна адзначыць, што ва ўсіх трох варыянтах адбылося спрашчэнне формы мікратапоніма: ад складанай («прыметнік + назоўнік») да простае – субстантыўваны прыметнік.

Літаратура

1. *Гістарычны слоўнік беларускай мовы. Т. 6.* – Мінск, 1990.
2. *Тлумачальны слоўнік беларускай мовы.* – Мінск, 1998.
3. *Толстой, Н. И. Славянская географическая терминология / Н. И. Толстой.* – М. 1969.
4. *Этымалагічны слоўнік беларускай мовы. Т. 6.* – Мінск, 1998.